

RYZIKO DOCHODOWE W PRODUKCJI MLEKA W KONTEKŚCIE WYBRANYCH PROPOZYCJI ZMIAN W OPODATKOWANIU I UBEZPIECZENIACH SPOŁECZNYCH W ROLNICTWIE

Marcin Wysokiński

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Kierownik katedry: prof. dr hab. Henryk Runowski

Słowa kluczowe: dochody, ryzyko dochodowe, produkcja mleka, podatki w rolnictwie
Key words: income, income risk, milk production, taxes in agriculture

S y n o p s i s. W opracowaniu przedstawiono wrażliwość dochodów gospodarstw mlecznych na zmiany w opodatkowaniu rolnictwa i w systemie ubezpieczeń społecznych. Do analizy użyto danych pochodzących z bazy polskiego FADN za lata 2004-2009. Analizy i symulacje przeprowadzono w zależności od stopnia koncentracji produkcji. Oszacowane skutki zmian w opodatkowaniu rolnictwa i systemie ubezpieczeń społecznych rolników wykazały m.in. znaczący wzrost obciążeń badanych gospodarstw.

WSTĘP

Produkcji rolnej towarzyszy ryzyko¹, w tym dochodowe, które jest pochodną takich elementów, jak: warunki zbytu wytworzonych produktów, cena sprzedaży, koszt środków do produkcji, marketing, konkurencja, rentowność produkcji, niestabilność cen czy decyzje polityczne i gospodarcze. Ryzyko dochodowe to niebezpieczeństwo, że producenci mogą osiągnąć niższy wynik ekonomiczny od założonego, a nawet ponieść stratę [Jerzak, Rembisz 2008, s. 27]. Jednym ze źródeł ryzyka dochodowego w rolnictwie wynikającego z decyzji politycznych jest m.in. forma opodatkowania rolnictwa i zasady ubezpieczeń społecznych będących elementem finansów publicznych i wchodzących w skład ryzyka instytucjonalnego.

¹ *Ryzyko jest definiowane jako niebezpieczeństwo, niepewność, prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia losowego, z którym wiąże się powstanie szkody. Ryzykiem określa się niepewne zjawisko, dotyczące przyszłości, którego zajście będzie miało negatywny skutek dla prowadzonej działalności. Ryzyko występuje, gdy pojawia się konieczność podjęcia decyzji bądź na podjęcie decyzji wywiera wpływ sytuacja zewnętrzna. Używamy tego określenia również wówczas, gdy pojawia się teoretyczna możliwość zysku lub straty, ewentualnie tylko straty. Ogólniejsza interpretacja ryzyka oznacza wszelką niepewność, również taką, która korzystnie zmieni przebieg i skutki działalności. Tak rozumiane ryzyko uświadamia możliwe różnice między tym, co zostało zaplanowane, a tym, co może się zdarzyć podczas realizacji działania, i w ten sposób ujawnia niedoskonałości planowania. Ryzyko towarzyszy wszelkim przejawom egzystencji człowieka, tzn. działaniom (ryzyka związane z realizacją określonych zamierzeń) i stanom (ryzyka związane z zaniechaniem określonych działań, z zachowaniem istniejącego stanu rzeczy) [Kaczorowska 2014, s. 1].*

Potrzeba reformy finansów publicznych w Polsce wywołuje ożywioną dyskusję polityków i ekonomistów nad zmianami w obszarze ubezpieczeń społecznych i obciążeń podatkowych rolników. Według niektórych specjalistów [Duczkowska-Małysz, Duczkowska-Piasecka 2008, s. 3], aktualne rozwiązania w tym zakresie w uprzywilejowany sposób traktują polskie rolnictwo względem innych działów gospodarki. Jak podaje Jerzy Wilkin [2003, s. 3], obecnie rolnictwo jest traktowane jak *Pasożyt gospodarki i społeczeństwa, taki dział, który więcej od społeczeństwa i gospodarki otrzymuje niż im daje*. Zdaniem Kingi Gruzziel [2008, s. 111], polski system podatkowy mimo ciągłych nowelizacji jest określany mianem ułomnego i dyskusyjnego, co według Grzegorza Szczodrowskiego [2003, s. 54] wynika z *funkcjonowania rozwiązań zaprzeczających zasadom równości oraz sprawiedliwości poziomej względem podatników, m.in. przez wyłączenie z opodatkowania dochodów rolniczych*. Należy zauważyć, iż aktualnie występujące stosunkowo niskie obciążenia dużych gospodarstw z wysokimi dochodami kłócą się z elementarnymi zasadami społecznej sprawiedliwości, faworyzując, jak się wydaje, pewną grupę społeczną.

Zapomina się jednak o specyfice produkcji rolniczej i niewydolności dochodowej wielu gospodarstw rolnych, szczególnie o małej skali produkcji. Niemniej, oczywisty wydaje się fakt, że reforma w tym zakresie jest konieczna. Potrzebę zmian dostrzega Piotr Gołasa [2012, s. 380], stwierdzając, że wprowadzony 30 lat temu podatek rolny jest rozwiązaniem, które wymaga dużych zmian, ponieważ w tym czasie przestał spełniać podstawowe funkcje. Trzeba jednak wielu badań i analiz, by zjawisko rozpoznać i zaproponować rozwiązania ostrożne i wyważone, niepowodujące osłabienia polskiej produkcji rolniczej, warunkującej m.in. bezpieczeństwo żywnościowe. Badania Piotra Gołasy i Mariana Podstawki [2011, s. 49-50] wykazały bowiem, że *wprowadzenie podatku dochodowego i zwiększenie składki KRUS może spowodować zaprzestanie działalności rolnej przez 1,17 mln gospodarstw rolnych, ze względu na brak dochodów i upadek wielu z nich, a w dalszej perspektywie, zamiast poprawy sytuacji budżetu państwa, jego pogorszenie oraz wybuch niepokojów społecznych. Jedynie 0,33 mln gospodarstw rolnych będzie w stanie podolać zwiększonym obciążeniom wynikającym z tytułu wzrostu opodatkowania i składki na ubezpieczenie społeczne*.

Ciekawe propozycje usprawnienia systemu ubezpieczeń i obciążeń podatkowych przedstawił m.in. Wojciech Józwiak [2010], sugerując dwa wyjścia. Po pierwsze, przeprowadzenie reform w krótkim okresie, ale pokrywającym się z dobrą koniunkturą w rolnictwie; po drugie, rozłożenie reformy na okres około 35 lat poprzez objęcie rolników zaczynających działalność rolniczą. Jak wynika z badań K. Gruzziel [2008, s. 111], *w związku z wprowadzeniem podatku dochodowego, rolnicy obawiają się zwiększania obciążeń podatkowych, zmniejszania opłacalności produkcji i ponoszenia strat z tytułu prowadzenia działalności rolniczej*.

Ewentualne zmiany w systemie opodatkowania rolnictwa i ubezpieczeniach społecznych są postrzegane przez rolników jako ryzyko dochodowe o podłożu instytucjonalnym, gdyż wyniki ekonomiczne gospodarstw rolnych zależą także od decyzji politycznych (polityka rolna, interwencjonizm, wysokość obciążeń podatkowych i ubezpieczeniowych). Biorąc pod uwagę aktualność problemu, narastające kontrowersje opinii publicznej, a także obawy wielu rolników, przeprowadzono symulacje zmian w ubezpieczeniach i obciążeniach podatkowych w kontekście ich wpływu na dochody gospodarstw mlecznych. Do modeli wybrano rozwiązania stosowane przy opodatkowywaniu działalności gospodarczej.

METODYKA BADAŃ I ŹRÓDŁA MATERIAŁÓW

Celem głównym badań było zbadanie ekonomicznej wrażliwości gospodarstw mlecznych (dochodów) na ewentualne zmiany w systemie ubezpieczeń społecznych i opodatkowaniu rolnictwa. Podstawą dokonanych obliczeń było wprowadzenie nowych wartości zmiennych (w zależności od symulacji i wariantu) do systemu i ponowne obliczenie wysokości dochodów gospodarstw. Do analiz przyjęto dane za lata 2004-2009.

1. Wariant I. Pomniejszono dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego² o aktualne składki na ubezpieczenie społeczne rolników (KRUS). Jest to wariant odzwierciedlający rzeczywistą sytuację.
2. Wariant II. Pomniejszono dochód o składki KRUS, ale liczone jak dla działalności gospodarczej (składka roczna ZUS w 2009 r. wynosiła 9494,65 zł). W tym wariantcie założono, że średnio 2 osoby w każdym gospodarstwie płaciłyby takie składki. Dla wszystkich lat badawczych przyjęto składki z 2009 r.
3. Wariant III. Pomniejszono dochód o składki KRUS, ale liczone jak dla działalności gospodarczej i obciążono podatkiem dochodowym (pomniejszono dochód o składki KRUS liczone jak dla działalności gospodarczej, następnie odjęto saldo dopłat i podatków i pozostałą sumę opodatkowano podatkiem dochodowym w zależności od stawki). Na koniec dodano saldo dopłat i podatków. Przyjęto skalę podatkową z 2009 r. dla wszystkich lat badawczych, czyli dochód ≤ 3091 zł – kwota wolna od podatku; dochód od 3091 do $\leq 85\,528$ zł [(dochód $\times 18\%$) – 556,02]; dochód $> 85\,528$ zł [14 839,02 + (kwota dochodu powyżej 85 528 zł $\times 32\%$)]

Do badań empirycznych wykorzystano dane polskiego systemu FADN (System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych) za lata 2004-2009. Ograniczono się do analizy danych rachunkowych z regionu Mazowsze i Podlasie, obejmującego województwa: mazowieckie, podlaskie, lubelskie i łódzkie, a więc obszaru o największej koncentracji produkcji mleka krowiego w Polsce. Zgodnie z danymi GUS, wymienione województwa wytwarzają ponad 50% krajowej produkcji mleka.

Przy wyborze obiektów do badań posłużono się metodą doboru celowego. Do analizy wyselekcjonowano gospodarstwa wyspecjalizowane w produkcji mleka na podstawie metodyki stosowanej przez FADN opartej na zmiennej klasyfikującej SO (standardowa produkcja). Jako kryterium określenia poziomu specjalizacji badanych gospodarstw przyjęto wartość produkcji mleka krowiego, określając jej udział w wartości produkcji ogółem w gospodarstwie. Do badań zakwalifikowano gospodarstwa, w których udział ten stanowił co najmniej 60% wartości produkcji ogółem. Jest to zgodne między innymi z tym, co twierdził Ryszard Manteuffel [1984, s. 173], pisząc, że stopień specjalizacji określa się głównie na podstawie udziału w strukturze produkcji końcowej (lub towarowej) tej gałęzi lub działalności produkcyjnej, która ma zdecydowaną przewagę nad innymi. Specjalizacja gałęzi występuje wtedy, gdy określona działalność produkcyjna w jednej gałęzi

² Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego – kategoria w przyjętej metodyce FADN obliczona w następujący sposób: w pierwszej kolejności obliczono wartość dodaną brutto poprzez pomniejszenie produkcji ogółem o zużycie pośrednie (obejmuje koszty bezpośrednie z uwzględnieniem produktów wytworzonych we własnym gospodarstwie rolnym oraz koszty ogólnogospodarcze towarzyszące działalności operacyjnej w roku obrachunkowym) i skorygowanie o saldo dopłat i podatków dotyczących działalności operacyjnej. Następnie obliczono wartość dodaną netto gospodarstwa rolnego, odejmując amortyzację środków trwałych od wartości dodanej brutto. W ostatnim etapie policzono dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego, odejmując saldo dopłat i podatków dotyczących inwestycji oraz koszty czynników zewnętrznych od wartości dodanej netto [Wyniki standardowe... 2005, s. 25].

gospodarstwa ma dostatecznie duży udział w produkcji końcowej gospodarstwa (np. 50, 60 lub 75%). Ponadto przyjęto, że minimalna wielkość stada utrzymywana przez badane jednostki wynosi 10 sztuk. Zgodnie z zasadami FADN wyodrębnione grupy liczą nie mniej niż 15 obiektów, aby można było publikować wyniki badań. Na podstawie badań własnych a także dostępnej literatury przedmiotu³ dokonano podziału badanych gospodarstw na 5 grup (tab. 1.), uznając za kryterium grupowania liczbę krów mlecznych w gospodarstwie o podobnej rozpiętości: A – małe gospodarstwa (10 – < 20 szt.), B – średnio małe (20 – < 30 szt.), C – średnio duże (30 – < 40 szt.), D – duże (40 – < 50 szt.), E – bardzo duże (50 i więcej szt.).

Tabela 1. Liczba badanych gospodarstw w poszczególnych grupach (LG) i średnia liczba krów w grupie (LK)

Lata	A		B		C		D		E	
	LG	LK	LG	LK	LG	LK	LG	LK	LG	LK
2004	565	14,45	206	23,80	68	33,92	20	44,02	15	63,16
2005	547	14,75	272	23,71	72	34,30	35	44,17	16	65,34
2006	545	14,82	278	24,17	76	34,37	40	44,36	20	64,58
2007	582	14,89	290	24,41	98	34,17	31	44,06	31	63,08
2008	565	14,84	293	24,43	123	34,13	46	44,66	29	64,11
2009	582	14,67	314	24,39	140	34,21	64	44,49	45	63,85

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Przyjęte kryterium doboru gospodarstw sprawia, że badana zbiorowość nie ma charakteru reprezentatywności. Jednak badania pozwalają na zaobserwowanie pewnych zależności zachodzących w sektorze gospodarstw mlecznych oraz sformułowanie wartościowych wniosków. Do prezentacji wyników wykorzystano elementy statystyki tabelarycznej oraz opisowej.

WYNIKI BADAŃ

W artykule podjęto próbę określenia wrażliwości dochodów gospodarstw mlecznych na zmiany w opodatkowaniu rolnictwa i ubezpieczeniach społecznych.

WARIANT I

W pierwszym wariantcie obliczono, jak kształtowałyby się średni dochód w poszczególnych grupach po pomniejszeniu o składki KRUS (tzw. dochód dyspozycyjny). Wariant I odzwierciedla rzeczywistą sytuację, w której dochody są pomniejszone o aktualne składki (tab. 3.). Celem wariantu I była odpowiedź na pytanie, w jakim stopniu aktualne składki na ubezpieczenie społeczne KRUS zmniejszają dochód dyspozycyjny badanych gospodarstw. Roczna wysokość składek KRUS wykazywała trend rosnący w latach 2004-2009 w każdej z analizowanych grup gospodarstw a także współzmiennność z liczbą krów w stadzie: im wyższa była skala produkcji, tym odnotowywano wyższe składki (w badanych latach

³ Liczba krów mlecznych w gospodarstwie dobrze obrazuje skalę produkcji oraz inne zagadnienia z tym związane [Juszczyk 2005, s. 63].

Tabela 2. Dochody z rodzinnego gospodarstwa rolnego – sytuacja bazowa

Lata	Poziom dochodu w grupie [zł]				
	A (> 10 ≤ 20 krów)	B (> 20 ≤ 30)	C (> 30 ≤ 40)	D (> 40 ≤ 50)	E (> 50)
2004	32 888	64 648	108 661	137 440	231 037
2005	40 115	78 306	124 231	157 157	244 051
2006	46 653	79 563	133 265	177 553	212 974
2007	52 084	97 558	148 459	188 982	302 687
2008	41 317	84 089	115 504	154 525	220 734
2009	28 997	54 366	89 358	96 637	192 253

Źródło: jak w tab. 1.

następowało wyrównywanie średnich rocznych składek w gospodarstwie pomiędzy grupami). Zmiany dochodów badanych gospodarstw po obciążeniu składkami na ubezpieczenie społeczne wykazywały współzmiennność z wielkością stada. Im większa skala produkcji, tym mniejsza wrażliwość dochodu na składki KRUS. W najmniejszych gospodarstwach obciążenia te powodowałyby zmniejszenie dochodu od 3 do 7%, w największych o 1%.

Tabela 3. Wyniki uzyskane w wariancie I

Lata	Wielkości w grupie				
	A (10-20 krów)	B (20-30)	C (30-40)	D (40-50)	E (> 50)
	Poziom dochodu [zł]				
2004	31 400	63 030	106 843	135 623	229 086
2005	38 742	76 805	122 606	155 575	242 742
2006	45 004	77 783	131 251	175 422	210 865
2007	50 398	95 711	146 594	186 878	300 630
2008	39 559	82 125	113 485	152 453	218 375
2009	27 022	52 283	87 195	94 322	190 085
	Roczna wysokość składki KRUS średnio na gospodarstwo [zł]				
2004	1 488	1 619	1 819	1 817	1 951
2005	1 374	1 501	1 625	1 582	1 309
2006	1 649	1 780	2 014	2 131	2 109
2007	1 685	1 847	1 865	2 104	2 057
2008	1 757	1 964	2 019	2 072	2 358
2009	1 975	2 082	2 164	2 315	2 167
	Zmiana dochodu [%]				
2004	-5	-3	-2	-1	-1
2005	-3	-2	-1	-1	-1
2006	-4	-2	-2	-1	-1
2007	-3	-2	-1	-1	-1
2008	-4	-2	-2	-1	-1
2009	-7	-4	-2	-2	-1

Źródło: jak w tab. 1.

WARIANT II

W wariantcie II oszacowano wyniki tak, jak dla działalności gospodarczej. Przyjęto, że w każdym gospodarstwie podlegałyby ubezpieczeniu średnio 2 osoby. Przy takich założeniach okazało się, że zmiana dochodów gospodarstw jest nieporównywalnie większa niż w wariantcie I. Średnie dochody zmniejszyły się od 65% w obiektach najmniejszych do 6% w bardzo dużych (tab. 4.). Wyraźnie widać, że objęcie gospodarstw składkami ubezpieczeń społecznych na poziomie prowadzenia działalności gospodarczej, zdecydowanie ograniczy poziom dochodu dyspozycyjnego. Zmiana dochodów była tym większa, im mniejsza była skala produkcji. Warto zauważyć, że najmniejsza zmiana dochodów w tym scenariuszu miała miejsce w 2007 r., co wynikało z najwyższej dochodowości produkcji w tym okresie. Reasumując, można stwierdzić, że wrażliwość gospodarstw na powyższe obciążenia maleje wraz z rosnącą wielkością stada.

Tabela 4. Wyniki uzyskane w wariantcie II

Lata	Wielkości w grupie				
	A (10-20 krów)	B (20-30)	C (30-40)	D (40-50)	E (> 50)
	Poziom dochodu w grupie [zł]				
2004	13 899	45 659	89 672	118 451	212 048
2005	21 126	59 317	105 242	138 167	225 062
2006	27 663	60 574	114 276	158 564	193 985
2007	33 094	78 569	129 470	169 992	283 697
2008	22 328	65 099	96 515	135 536	201 744
2009	10 008	35 376	70 369	77 648	173 263
	Zmiana dochodu w grupie [%]				
2004	-58	-29	-17	-14	-8
2005	-47	-24	-15	-12	-8
2006	-41	-24	-14	-11	-9
2007	-36	-19	-13	-10	-6
2008	-46	-23	-16	-12	-9
2009	-65	-35	-21	-20	-10

Źródło: jak w tab. 1.

WARIANT III

W wariantcie III pomniejszono dochód o składki na ubezpieczenie społeczne jak w wariantcie II i obciążono podatkiem dochodowym na zasadach ogólnych (tab. 5.). Oszacowany podatek dochodowy wahał się od 675 zł w najmniejszych gospodarstwach do 65 732 zł w bardzo dużych. Wielkość podatku wykazywała współzmiennność z liczbą utrzymywanych krów: im większa skala produkcji, tym większy podatek. Najwięcej podatku zapłacono by w 2007 r., co wynika z najwyższej dochodowości produkcji w tym okresie.

Zastosowanie rozwiązań zawartych w wariantcie III obniżyłoby wielkość średniego dochodu od 68% w małych gospodarstwach do 25% w bardzo dużych. Gospodarstwa utrzymujące powyżej 30 krów odnotowałyby ograniczenie dochodów na poziomie 30%. Największa zmiana dochodu dotknęłaby obiekty utrzymujące poniżej 20 krów.

Tabela 5. Wyniki uzyskane w wariancie III

Lata	Wielkości w grupie				
	A (10-20 krów)	B (20-30)	C (30-40)	D (40-50)	E (> 50)
	Poziom dochodu [zł]				
2004	11 716	38 519	73 538	95 890	161 470
2005	18 927	51 907	89 034	112 252	178 375
2006	25 339	53 770	98 232	130 284	149 485
2007	29 382	66 562	105 758	133 811	217 965
2008	20 670	57 627	83 352	113 876	162 039
2009	9 332	32 553	63 140	67 121	143 888
	Podatek dochodowy [zł]				
2004	2 183	7 140	16 134	22 561	50 578
2005	2 199	7 410	16 208	25 915	46 686
2006	2 324	6 804	16 044	28 280	44 500
2007	3 712	12 007	23 712	36 181	65 732
2008	1 657	7 472	13 163	21 660	39 705
2009	676	2 824	7 229	10 526	29 375
	Zmiana dochodu w grupie [%]				
2004	-64	-40	-32	-30	-30
2005	-53	-34	-28	-29	-27
2006	-46	-32	-26	-27	-30
2007	-44	-32	-29	-29	-28
2008	-50	-31	-28	-26	-27
2009	-68	-40	-29	-31	-25

Źródło: jak w tab. 1.

WNIOSKI

Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Jednym ze źródeł ryzyka dochodowego w rolnictwie, wynikającego z decyzji politycznych jest m.in. możliwość zmian w systemie podatkowym i ubezpieczeń społecznych będących elementem finansów publicznych.
2. Zmiany dochodów badanych gospodarstw po obciążeniu składkami na ubezpieczenie społeczne na dotychczasowych warunkach (wariant I) wykazywały współzależność z wielkością stada. Dochody zmniejszały się od 1% w gospodarstwach utrzymujących powyżej 50 krów do 7% w najmniejszych gospodarstwach. Należy dodać, że wahania dochodów następowały także w obrębie tej samej grupy w poszczególnych latach przyjętych do badań.
3. Objęcie gospodarstw składkami ubezpieczeń społecznych tak jak dla działalności gospodarczej zdecydowanie ograniczyłoby poziom dochodu dyspozycyjnego (od 6% w największych gospodarstwach do 65% w grupie gospodarstw o najmniejszej skali chowu). Zmiana dochodów w tym wariancie była tym większa, im mniejsza była skala produkcji. Najmniejsza zmiana dochodów w tym scenariuszu wystąpiła w 2007 r., co wynikało z najwyższej dochodowości produkcji w tym okresie.
4. Zastosowanie rozwiązań zawartych w wariancie III obniżyłoby wielkość średniego dochodu od 68% w małych gospodarstwach do 25% w bardzo dużych. Wielkość podatku wykazywała współzależność z liczbą utrzymywanych krów.

5. Przeprowadzone symulacje wskazują, że zaproponowane rozwiązania doprowadziłyby do znacznych obciążeń badanych gospodarstw, co mogłoby prowadzić do obniżki konkurencyjności tych gospodarstw i osłabienia pozycji na tle producentów z innych krajów Unii Europejskiej.

LITERATURA

- Duczowska-Małysz Katarzyna, Duczkowska-Piasecka Małgorzata, 2008: *Raport w sprawie KRUS*, BCC, Warszawa, s. 3.
- Gołasa Piotr, 2012: *Agricultural tax in Poland and its prospects for change*, [w] *International scientific days 2012: Global commodity markets: New Challenges and the Role of Policy*: May 16-18, 2012, Nitra, Slovak Republic, Materiały Konferencyjne, s. 375-381.
- Gołasa Piotr, Podstawka Marian, 2011: *Ubezpieczenia społeczne i opodatkowanie działalności rolniczej, stan obecny i perspektywy zmian*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia”, nr 40, s. 49-50.
- Gruziel Kinga, 2008: *Możliwości wprowadzenia podatku dochodowego w rolnictwie w opiniach rolników indywidualnych*, „Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, nr 66, s. 111.
- Jerzak Michał, Rembisz Włodzimierz, 2008: *Instrumenty zarządzania ryzykiem cenowym i dochodowym*, [w] *Zarządzanie ryzykiem cenowym a możliwość stabilizowania dochodów producentów rolnych*, Mariusz Hamulczuk, Stanisław Stańko (red.), Program Wieloletni, nr 113, IERiGŻ, Warszawa, s. 28.
- Józwiak Wojciech, 2010: *Obciążenia gospodarstw rolnych osób fizycznych a możliwości rozwojowe tych gospodarstw*, Materiały z seminarium IERiGŻ-PIB, 30.04.2010.
- Juszczyk Sławomir, 2005: *Uwarunkowania ekonomiczno-organizacyjne opłacalności produkcji mleka w gospodarstwach wyspecjalizowanych*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Kaczorowska Maria, 2014: *Zarządzanie ryzykiem w gospodarstwach rolnych cz. 1 i 2*, www.maria-kaczorowska.pl, dostęp 15.06.2014.
- Manteuffel Ryszard, 1984: *Ekonomika i organizacja gospodarstwa rolniczego*, PWRiL, Warszawa.
- Szczodrowski Grzegorz, 2003: *Polski system podatkowy. Strategia transformacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, s. 54.
- Wilkin Jerzy, 2003: *Interwencjonizm w rolnictwie: dlaczego był, jest i będzie*, Andrzej Kowalski (red.), IERiGŻ PIB, Warszawa, s. 3.
- Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2005 roku*, IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Wysokiński Marcin, 2011: *Wrażliwość gospodarstw mlecznych na zmiany warunków ekonomicznych*, Praca doktorska, SGGW, Warszawa, s. 178-183.

Marcin Wysokiński

INCOME RISK OF MILK PRODUCTION IN THE CONTEXT OF SELECTED PROPOSALS OF IN TAX AND SOCIAL INSURANCE CHANGES IN AGRICULTURE

Summary

The paper presents the sensitivity of dairy farm income to changes in taxation rate in agriculture and changes in social security system. In presented surveys the data from the Polish FADN database for the years 2004-2009 has been used. Analyses and simulations were conducted according to the degree of production concentration. The estimated effects of changes in the taxation in agriculture and in the farmers social insurance system have shown a significant increase in the income charge of surveyed households.

Adres do korespondencji:

Dr Marcin Wysokiński
Szkola Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa
e-mail: marcin_wysokinski@sggw.pl